

ШЫН

Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарынын область Советиниң органы

1953
июль
11
СУББОТА
№ 132 (2817)
ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязынын Төп Комитетинин Пленумунун дугайында информастыг дыйнадыг. (1 арын).
ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунда (1 арын).
Областың сизген шөлдеринде (1 арын).
Х. Сейфулин.—Чогаадкыч марксизминни генийлик чогаалы (2 арын).

К. Бораннай.—Тудугжулар ортузунга полит-массалыг ажылды экижидер (2 арын).
Район солуннарындан (2 арын).
В. Тойлу-оол.—Социалистг чарыштын түнелинде (2 арын).
А. Ташков.—Күш-ажылды камгалаарынын дугайында хообулу сагып турарын хайгаараары (3 арын).

Чонун негелде хереглелдерин чап хайдырар (3 арын).
К. Мерген.—Иви малды камныг өстүрер (3 арын).
М. Марков.—Делегейде болуп турар чоруктарнын допчулалы (3-4 арыннар).
Улус демократиязынын чурттарында (4 арын).
Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязынын Төп Комитетинин Пленумунун дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫННАДЫГ

Чоокта чаа Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязынын Төп Комитетинин Пленуму болган.
Л. П. Бериянын күрүнеге удур кем-буруулук үүлдиглерин сөөлгү үеде илерээниин ужурундан ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң бо айтырыг талазы-биле дыннадым чугаалажып көргөш, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун доктаатканы болза:

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунда

Даштык капиталдын эрге-ажыктары дээш Совет күрүнени суларадырчыч угланган Л. П. Бериянын күрүнеге удур кем-буруулук үүлдиглерин сөөлгү үеде илерээниин ужурундан ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң бо айтырыг талазы-биле дыннадым чугаалажып көргөш, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун доктаатканы болза:

1) Л. П. Берияны ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң даргазынын бир дугаар оралакчынын албанындан болгаш ССРЭ-нин Иштики Херектер министриниң албанындан дүжүрер болгаш Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязынын хүрээленинден үндүрер деп шиттирени үн түргөн.
2) Л. П. Берияны кем-буруулук үүлдиглеринин дугайында херекти ССРЭ-нин Дээди судунга көөрү-биле шилчидер.

Партиянын, чазактын, совет улустун бузулбас катыжылгазы

Бузулбас күчүлери болгаш чогаадкыч күштери бүрүн долган совет чурт коммунизм тургузушкунунун оруу-биле бурунгаар бүзүрелдик чоруп орат. XIX съездиниң шиттирлерин амьдыралга боттандырбашаан, Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязы бодунун Төп Комитетинин удуртулгалы-биле улус ажил-агыйын бүгү адырларынга күчүлүг көдүрүшкүнү хандырган. Коммунистг тургузушкунун улуг чаагай сорулгаларын боттандырбашаан, совет улус партияны болгаш чазакты долгандыр улам сырый катышкан. Бистин Төрөөн чуртувустун экономиктиг болгаш камгалап күчүзү чайгыш чокка быжыгып турар, ажилчыннарын, колхозчуларнын, интеллигенциянын, бүгү совет кижилеринин амьдыралын улам ынай экижидеринин талазы-биле улуг чедишкннер чедип алдырган.

Ынчангаш, бир талазында, демократиянын болгаш социализминни күштеринин чайгыш чок өзүлденин дугайын, өске талазында, империалистг лагеринин күштеринин ниити сулараашкынын дугайын делегей хөгжүлденин бүгү чорудулгазы херечилеп турар. Ол бүгү чоруктар империалисттерин аразык ханы мөгүдээшкини болдуруп, реакциялыг империалистг күштерин аажок идепкейжидип, тайбынын, демократиянын болгаш социализминниң делегей лагеринин, хамыктыг мурнунда оң башкарыкчы күжү—Совет Эвилелинниң өзүп турар күчүзүн суларадыр дээш калчаалы-биле ораддажып турар. Империалистг боттарына чөлөнгишти яны-бүрү хоорлуп чарылган болгаш сандараан идегеттерин нүүрү-биле демократиянын болгаш социализминниң чурттарындан тывар дээш дилеп, боттарынын агентуразынын хоралакчы ажил-чорудулгазын идепкейжидип турарлар.

Эрге-чагырганы эжелеп алырычыч угланган бодунун кара-сагыштыг кажар аргаларын Берия болза, Иштики Херектер Министрствозун партиянын болгаш чазактын бажынга тургузар, МВД-нин органнын төп черге болгаш чер-черге партияга болгаш оон удуртулгазына удур, ССРЭ-нин чазанын удур ажиллаар деп ораддажышкыны-биле эгелеп, Иштики Херектер Министрствозунга ажилдакчыларын оон бодунга хууда бердингенин барымдаалап депшидип турган.

Бистин удуртулгавыстың күжү — оон коллективтинде, сырый катыжышкынында болгаш кадыг быжында. Удуртулганың коллективтин—бистин партияда удуртулганың дээди принциви. Кижилерге чүдүүр чоруктун хоралыгын болгаш оон болдурбазынын дугайында Маркстың сурагылы өөредин ол принцип буруну-биле харыылап турар. Маркстың бижээни: «Кижилерге чүдүүр кандыг-даа чорукка хөөн чогуздан мээң хавыямны миннип, яны-бүрү чурттардан мени шуудладып турган хөй сангыг чагааларны хөйге дыннадырын Интернационалдын туруп келгениниң үезинде мен каян-даа болдурбай турган мен, — мен хаая чемелеп турган боордан башка, ол чагааларга каян-даа безин харыылавып турган мен. Коммунисттерин чажыт нитилелинде Энгельстың болгаш мээң баштай киргенвис ат-алдар мурнунга сүзүлгөп сөгүрүүрүнө дузалаар бүгү чүдүлдери устатван ап октаар негелде-биле болдуун турган». Марксич-ленинчи теориянын эртемниг үнденине даярган Төп Комитеттин чүгле коллективтиг политиктиг дуржулгазы, коллективтиг мерген угаанын партияны болгаш чурту тушун удуртууну, партиянын хүрээлениниң эглиш дивес чангыс-эвин болгаш сырый катыжышкынын, бистин чуртка коммунизмин чедишкннин тургузушкунун хандырар турар.

Партиянын ыдыктыг хүлээлгези— ССРЭ-нин улустарынын бузулбас найыралын улам быжылгазы, бистин хөй-националдыг социалистг күрүневисти быжылгазы, пролетаржы интернационализминин тузунга совет кижилерин кижиздери, буржуаз-национализминин бүгү-ле база кандыг-даа илерээшкиннере-биле шиттирлиг болгаш эпитеш чок демисежир болур.

Бис социалистг индустриялыг, социалистг экономиканың үнденинниң үнденин—бүгү тала-биле хөгжөөн аар үлөтпүрүлүк болуп турар бис. Улус ажил-агыйын бүгү адырларын амгы үениң техниказы-биле хандырбашаан, бистин машина тудуушкунуус чайгыш чокка бедип бар чыдар. Мурнакчы совет культураны хөгжүдериин талазы-биле улуг чедишкннер чедип алдырган, бистин чийк болгаш ашы-чөм үлөтпүрүвүс бедик денелде четкен. Ол ам партиянын болгаш чазактын чорудуп турар өртөктер чийгелденин политиканын үндөзүлгөш, хоорай болгаш көдээ чонун өзүп турар негелделерин хандырар аргалык болган. Дайын сөөлүндөгү чылдарда катап тургустунган көдээ ажил-агый эң чаа техника-биле дайын мурнундагызындан улуг хемчээл-дик хандырттыган.

Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязынын Төп Комитетинин Пленумунун дугайында дыннадыг бо хун «Правдада» парлатынган. Ол дыннадыгда чугаалап турары:

«Л. П. Бериянын даштык капиталдын эрге-ажыктары дээш Совет күрүнени суларадырчыч угланган болгаш ССРЭ-нин Иштики Херектер Министрствозун Совет Эвилелинниң чазанын болгаш Коммунистг партиязынын бажынга тургузар дээш кара-сагыштыг ораддажышкынын илерээни, партияга удур болгаш күрүнеге удур кем-буруулук үүлдиглеринин дугайында ТК-нын Президиумунун—эш Г. М. Маленковтун илеткелин СЭКП ТК-нын составындан үндүрер болгаш Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязынын хүрээленинден үндүрер деп шиттирени үндүргөн».

Хөй-националдыг социалистг күрүнениң үндениннеринин үнденин болгаш акы-дуңмалышкы совет республикаларын бүгү чедишкннеринин кол чүүлү—ССРЭ-нин улустарынын эп-найыралын үрээрин, ССРЭ-нин улустарынын аразында өжөөнөшкө чорукту өскүдериң, эпилелешкен республикаларга буржуаз-националистг идегеттерин идепкейжидерин Берия яны-бүрү кара-сагышты аргалар-биле ораддажып турган.

Кандыг-даа албан дужаалдыг ажилдакчы бүрүзү партиянын кошкаш дивес контролюнун адаанга турар ужурулук. Бүгү организацияларын болгаш албан черлеринин ажилын, бүгү удуртуп ажилдакчыларын ажил-чорудулгазын партия организациялары үргүлчү хынаар ужурулук. Оон иштинде Иштики Херектер Министрствозунун органнын ажил-чорудулгазын үргүлчү болгаш кошкаш дивес контролюн адаанга тургузары эргежок чугула. Ол болза, партия организацияларынын чүгле эргези эвес, харын дорт хүлээлгези болур.

Партиянын ыдыктыг хүлээлгези— ССРЭ-нин улустарынын бузулбас найыралын улам быжылгазы, бистин хөй-националдыг социалистг күрүневисти быжылгазы, пролетаржы интернационализминин тузунга совет кижилерин кижиздери, буржуаз-национализминин бүгү-ле база кандыг-даа илерээшкиннере-биле шиттирлиг болгаш эпитеш чок демисежир болур.

Совет чазак тайбынын политиканын быжыг болгаш хажык чок чорутушаан, улустар аразынын амьдыралынын бүгү-ле шиттирлетинмэн, маргылдаалыг айтырларын сонуургалдык чурттарынын аразында чугаалажышкынын аргазы-биле шиттирлеп болур деп каш удаа медеглээн. Ол медеглелди бүгү улустар чангыс эп-сеткил-биле деткип, чүүлзүнгөн. Совет чазактын илереткени тайбын чаа инициатива Совет Эвилелинниң бүгү-делегей байдалын улам быжылгазын, бистин чуртун ат-алдарын өстүреринге, тайбынын камгалаары болгаш быжылгазын көзгө бүгү-делегей шимчээшкининин улуг көдүрүшкүнүңе чедирген.

Бо айтырыг талазы-биле ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң дыннадым чугаалажып көргөш, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун доктаатканы болза:

Совет хообулу быжылгаар база дүрүм чок болгаш кара-туразында чоруктун чамдык фактыларын узуткаар дугайында партиянын Төп Комитетинин болгаш Совет чазактын дорт айтышкынын күүсүдөр ужурга таварышканы, Берия болза, мындыг айтышкынын боттандырарын өш-биле моондактап, а чамдык таварылгада оларны хажыдарын ораддажып турган.

Кандыг-даа албан дужаалдыг ажилдакчы бүрүзү партиянын кошкаш дивес контролюнун адаанга турар ужурулук. Бүгү организацияларын болгаш албан черлеринин ажилын, бүгү удуртуп ажилдакчыларын ажил-чорудулгазын партия организациялары үргүлчү хынаар ужурулук. Оон иштинде Иштики Херектер Министрствозунун органнын ажил-чорудулгазын үргүлчү болгаш кошкаш дивес контролюн адаанга тургузары эргежок чугула. Ол болза, партия организацияларынын чүгле эргези эвес, харын дорт хүлээлгези болур.

Массалар ортузунга партияжы пропагандаын болгаш полит-кижизилгелги ажилдык херээн шиттирлиг экижидери чугула. Марксич-ленинчи теорияны шээжилеп номнап, догмалап өөрөнөмс, ангы-ангы формулировкаларын болгаш дигталарын шингээдириң чедип алып эвес, а Маркс — Энгельс — Ленин — Сталиннын улам тилеп турар, делегейни чаартып турар революстуг өөрединиң сүүзүңүн өөренип, шингээдиң алырын чедип алып—бистин пропагандавыстың сорулгазы ол.

Совет чазак тайбынын политиканын быжыг болгаш хажык чок чорутушаан, улустар аразынын амьдыралынын бүгү-ле шиттирлетинмэн, маргылдаалыг айтырларын сонуургалдык чурттарынын аразында чугаалажышкынын аргазы-биле шиттирлеп болур деп каш удаа медеглээн. Ол медеглелди бүгү улустар чангыс эп-сеткил-биле деткип, чүүлзүнгөн. Совет чазактын илереткени тайбын чаа инициатива Совет Эвилелинниң бүгү-делегей байдалын улам быжылгазын, бистин чуртун ат-алдарын өстүреринге, тайбынын камгалаары болгаш быжылгазын көзгө бүгү-делегей шимчээшкининин улуг көдүрүшкүнүңе чедирген.

1) Л. П. Берияны ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң даргазынын бир дугаар оралакчынын албанындан болгаш ССРЭ-нин Иштики Херектер министриниң албанындан дүжүрер.
2) Л. П. Берияны кем-буруулук үүлдиглеринин дугайында херекти ССРЭ-нин Дээди судунга көөрү-биле шилчидер.

Партиянын Төп Комитетинин Пленумунун чангыс эп-сеткил-биле болгаш буруну-биле чүүлзүңгени, СЭКП ТК-нын Президиумунун хүлээлгезин өй-шаанда болгаш шиттирлиг хемчеглерин ачындына Бериянын партияга удур болгаш күрүнеге удур хоралакчы бодалдары чылча шаптыган. Бериянын хоралакчы авантюризи узуткааны болза, даштык империалистг күштерин советке удур кандыг-даа планнары партиянын, чазактын болгаш совет улустун тийлетибес күчүңгө, улуг чангыс эп-сеткилге чылча-шаптынып турган болгаш чылча-шаптынар-даа дээрзин база катап көргүзүп турар.

Партия болгаш совет организацияларынын бүгү ажилына коммунисттерин болгаш бүгү ажилчы чоннарын революстуг серемчилелин бүгү хемчеглер-биле бедидери эргежок чугула. Капиталистг хүрээлешкн бар турда, хоралакчы ажил чорудары-биле бистин аравысче бодунун агенттерин ол чорудуп турар болгаш чорудар-даа. Ол дугайын сактып чорууру, каян-даа утпас болгаш империалистг разведкаларга база оларнын хөлөзленикчилеринге удур бистин чепсезисти кезээде чидиг тургузар херек.

СЭКП-нин Төп Комитетинин пленумунун доктаалы бүгү партиянын, бүгү чуртун чангыс эп-сеткилди болгаш изиг чүүлзүңүшкүнүңе ужуражып турар. СЭКП-нин Москва область болгаш хоорай комитеттеринин Москванын болгаш Москва область партия активи-биле кадды дүүн болган «катышкан пленуму» Бериянын сатынкыч чорудулгазына ханы болгаш киленин хордаашкынын илереткен болгаш СЭКП ТК-нын Пленумунун доктаалын долу, чангыс эп-сеткил-биле чүүлзүңгөн. Ол-ла ышкаш шиттирлерин партиянын Киев область болгаш хоорай комитеттеринин активи-биле кадды катышкан пленуму, а ол ышкаш өске-даа дык хөй партия организацияларына үндүргүлгөн.

Империалистг лагерде байдал оон өске. Бистин — капитализминни кризисинин улам чидигленишкниң, америк империализминин талазындан ужуру-дүрүм чок чагырып дуажарынын доктаал чок эжелексээр чоруу болгаш политиказы, капиталистг чурттарынын аразында чөрүлдээлерин өзүлдөш, калбак ажилчы массаларын улам өзүп турар ядараашкыны болуп турар.

Улустун ам илеретинген дайыны Берия алдар чедип алырынын яны-бүрү кажар аргалары-биле идегел чедип ал, удуртулгага шүргүп кирген. Мурнунда оон партияга удур болгаш күрүнеге удур кем-буруулук чорудулгазы ханызы-биле чажыт болгаш чагдынып шыптынган турган болза, а сөөлгү үеде туразында барып дүржөктанып, Берия бодунун өсүлүг арын—партиянын болгаш совет улустун хоралыг дайыны арнын илередип турар апарган. Бериянын кем-буруулук чорудулгазынын мынчаар идепкейжээни делегейин реакциялыг күштеринин бистин күрүнеге өжөөтөн, антисоветтиг үредекчи ажил-чорудулгазынын ниити дыннадым чугаалажып көргөш, Делегей империализми идепкейжип турунда, оон агентуразы база идепкейжип турар.

Оон-биле кадды, Бериянын херээнден политиктиг оварымчаны алган турар болгаш эргежок чугула түнелдерни кылган турар ужурулук.

Бежен чылдар бурунгаар Ленинни тургусканы, Совет Эвилелинниң Коммунистг партиязы өндүр-улук күш болуп өскөн. Ленинниң, база Ленинниң өөреникчизи болгаш оон херээниң уламчылакчызы улуг Сталиннын, оон соратниктеринин удуртулгалы-биле тулушкуннарга канжалган.

Коммунистг партиянын удуртулгалы-биле, оон дайынчы тугун долгандыр сырый катышкан совет улус бодунун төгүлүг улуг херээн бүдүрүп турар. Партиянын, чазактын болгаш улустун чангыс-эвинде сырый катышкан бистин чуртуву бурунгаар оруун—тилетгелги коммунистг тургузушкунун алдарыг оруун бүзүрелдик болгаш быжыгы-биле үргүлчүлөп бар чыдар.

Областың сизген шөлдеринде

Колхозтун сизген шөлүндө он ийи сараат

ЧАДАНА (Телефон-биле). Сизген кезилдези улус ажил-агыйында чугула кампаны ажилынын бирээни. Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхоз (даргазы эш Базыр-оол, парторганизация секретары эш Чадамба) мал чеми белеткээр ажилды чедишкннин чорудуп турар.
Колхозтун сизген шөлдеринде 200 ажыг кижиг бар, аът машиназы-биле сизген кестирип турарларда Казаахунде 3,5 гектар нормазын 5 гектар ажыр, а хол каддыры-биле 0,4 гектар кестирерин комсомолчу Кара-Күске, Суванмаа олар 0,6 гектар кылдыр кууседип турар. Июль 7-ге чедир колхоз 132 гектарнын сизгеня кескен.
Мал чеми белеткээрнге киржип турар колхозчуларда күш-ажылдын организациястыг чуруму эки тургустунган. Кара-Тал, Беддир-Кежиг, Кара-Суг шөлдеринде үш бөлүк сизгенчилер социалистг чарыш өзүрүгү ажилдап турар. Кестинген шөлдерин сизгенни ажаап алдырында колхозчулар нитиизин-биле 980 центнерин болгаш, ону 12 сараат кылдыр тургускан.

Аът дыйраажы-биле болдуркүлүлдерде Бавуужук, Совет болгаш копей сөөрттүкүлүлдерде Күскедей, Кертик-оол, Манзыр-оол олар ажилчыше организациялар болуп илереп турар. Сараат салкычлары Кызаш, Седен-Сот, Кошкар-оол, Кодур-оол, Тюндүп олар база-ла мергежилдик ажилдап турар. Шөлдерде ажил улам калбарып турар.

Социалистг чарыш калбарып турар

Кызыл районун «Совет Тыва» көдээ ажил-агый артелиниң ажилчылери нитининиң малынга быжык чөм суурну тургузар дээш эрестин ажилдап турарлар.
Сизгенчилер баштайгы хунерде сизген кезер 6 машина-биле 45 га черин сизгенни кескеш, оон 300 копейни тургускан болгаш 100 копейни сизгенни сарааттап алган. Кезектин сарааттаашкыны үргүлчүлөп турары-биле кадды сизгенни кезилдези массалы-биле чоруп турар.
Колхозчу ажил-ичилеринин иштинде машинистер эштер Олан-оол, Хайды олар тус-тузунда хунде 3,5 га черин кестирер турган, 4,5 ганы кестирип, мурнакчылар болуп турарлар. Ол ышкаш эштер Лопсан-оол, Арзылан олар кызымаккай ажилдап турар. Сизгенчилерин иштинде социалистг чарыш улам күштелип, салыпчыларнын хүрээлени калбарып турар.

Совхоз сизген кезилдезинче кирген

ЭЛЕГЕС (Телефон-биле). Ниятинин малынга быжыг чөм-суурну тургузарына Танды районда «Элегес» совхозтун ажилчылары сизген кезилдезинче долу күш-биле кирген. Сизген шөлдеринде 5 тракторлар болгаш аъттын 6 машиналары ажилдап кирген.

Ажилдын баштайгы хунеринде 130 гектарнын сизгени кестинген. Сило салышкынын чорутушаан, кестинген шөлдерин сизгенни болуп ажаарынын ажилдары база түлүктөп турар.

Улуг-Хем районунда колхозтарында

ШАГААН-АРЫГ (Телефон-биле). Сизгени малга эки чөмшүтг белеткеп алырынга Улуг-Хем районда «Партиянын XIX съезди» колхозтун ишчилери кызымак ажилдап турар. Эш Көшкендейге удурткан сизгенчилерде 4 гектар хун нормазын 5 гектардан ажыр кууседип турар машинистер хөй. Хол каддырлардыг кезип турарлар база-ла куду эвес көргүзүлгөлүк болуп турар.

Эйлиг-Хемде Сталин аггыг колхозтун хому бригадасы сизген кезилдезинде ийи бөлүк болуп алган, аразында социалистг чарыш-биле ажилдап турар. Оларда Шулуун, Хавадай ышкаш мурнакчылар хөй,

(«Правданын» июль 10-да мурунку чүүлү).

ЮРИДИКТИГ КОНСУЛЬТАЦИЯ

Күш-ажылды камгалаарының дугайында хоойлуну сагып турарын хайгаараары

Бистия чуртувуста ажилчы чоңарның амыдыралын болгаш каднын камгалаарының бир чугула хевири болза, күш-ажылдың камгалаарының нормалары боттандыра ужурулу күш-ажылдың камгалаарының черчерге тараан четкылерин тургусканы болур.

Күш-ажылдың байдалын, оон камгалаарын, бүдүрүлгө ажилчы чоңарның амыдырал-чуртталгазын болгаш каднын камгалаарының хоойлууну сагырының күсөлдөсүн бүгү албан организация черлерин, бүдүрүлгелерин, ажил-агыг черлеринин болгаш аны-агыг кижилерин, хоойлундарының, доктаалдарының, инструкцияларын база айтышкыларын талазындан канчаар чорудуп турарын хынаарын профвэлдеринин эргезинде турар күш-ажыл инспекциязынга болгаш аргышөөр инспекциязынга хүлээткен. Олар өвөлдеринин шупту төп комитеттеринин болгаш оларнын черчер органиарынын чанынга ажил-агыг айы-биле организастынган турар. Күш-ажыл инспекциязынын ниити удуртулгазын ВЦСПС-ке дааскан.

Күш-ажылды камгалаарынын херезинге профвэлдеринин кол сорулгасы болза, оларга күрүенин даасканы, күш-ажыл дугайында (аймык чок чоруктуу техниказы, ажил шагы, шөлзө, дыштанылга үнү) хоойлуну ажил-агыг органиарынын күсөлдөп турарын хынаары болгаш бо талазы-биле бюрократсыг хахкыдылар-биле демисежири болур.

Фабрик-завод болгаш тус черин комитеттеринин профвэл бөлүктери бүрүзүнгөле күш-ажылды камгалаарынын талазы-биле хөй-ниити инспектору тургустунган турар ужурулу. Ону профвэл бөлүкүнүн ниити хуралынга профвэл кижигүннеринин аразындан ажык бадылашкын-биле сонгуур.

Күш-ажылды камгалаарынын талазы-биле хөй-ниити инспектору күш-ажыл дугайында хоойлуну күсөлдөп турарын, аймык чок чоруктуу техниказынын болгаш бүдүрүлгө санаторийлеринин талазы-биле дүрүмнерин база удуртулгаларын, бүдүрүлгө черинге кандыг-бир бертиния бейжери, аймыкга таваржыр чоруктарын сагындырарынын база аары чоруктуу эвезедиринин талазы-биле хемчеглерни чорудуп турарын контролдаар.

Ажылдар черлерде чепсек-херекселдерин, станоктарын магадыла камгалааларын, агаар кири тыртырар чүдүлдерин, чырыктын байдалын болгаш өске-даа чүдүлдерин урелбээни ол хынаар ужурулу. Күш-ажылды камгалаарынын

талазы-биле хөй-ниити инспектору ажил хүнүнүн үргүлчүлелинин, дыштаныр хүннерин берип турарынын шөлзөлөрүн, бичи урулгарынын болгаш херезинеринин күш-ажылдың дугайында хоойлуну канчаар сагып турарын хынаар.

Күш-ажылды камгалаарынын талазы-биле хөй-ниити инспектору ол хүлээткени хөй-ниити ажилы болдуруп, ажил шагындан дашкаар ап чорудар.

Күш-ажыл дугайында хоойлуну сагып турарын контролдаарында профвэлдеринин кижигүннеринин калбак массазын хаара тудар төлээде фабрик-завод болгаш тус чер комитеттеринин чанынга күш-ажылды камгалаарынын комиссиянын органиарында. Күш-ажылды камгалаарынын комиссияларын 50-ден эвезиш эвез кижигүннеринин тус чер комитеттеринин чанынга, а ол ышкаш удул-удул дөхтерде цех комитеттеринин чанынга база тургузар. Комиссиянын кижигүннерин хөй-ниити инспекторларындан, стахановчу болгаш шалчык ажилчындан, инженер-техник ажилчындан, фабрик-заводтарын тус чер комитеттеринин шилинр болгаш бадылаар, а дөхтерге—оңу цех комитеттери кытыр.

Комиссиянын даргазынга фабрик-заводтун тус чер комитетинин кижигүнү кижини томуйлаар, ол бүгү бүдүрүлгенин азы албан черинин күш-ажыл камгалаар талазы-биле улуг хөй-ниити инспектору болур. Цех комиссиязынын даргазынга дөхтө күш-ажылды камгалаарынын улуг хөй-ниити инспектору болуп турар цех комитетинин кижигүнү кижигүн ужурулу.

Күш-ажылды камгалаарынын талазы-биле комиссия бүдүрүлгө, албан черлеринге техниканын аймык чок чоруну болгаш күш-ажылды камгалаарынын планын тургузарынга киржир.

Бистия областын күш-ажылды камгалаарынын талазы-биле хөй-ниити инспекторлары болгаш комиссиялары бүдүрүлгө черлеринде профвэлдеринин шуптузунда эвез бар болуп турар. Ам-даа хөй-ниити инспекторлары болгаш комиссиялары чок профвэлдеринин организациялары, оларны доп-дораан тургузар, оон-биле стахановчуларын, шалпычыларын база инженер-техник ажилчыларын хөй-ниити профвэлдеринин ажилчыларын хандыкшынар, техниканын аймык чок чоруну болгаш күш-ажылды камгалаарынын байдалдарын күштелдерин бистия анык бүдүрүлгелеринин моон сонгаары дүрген хөгжүлдөсүн улул идигни бээр.

A. ТУШКОВ.

Профвэл бөлүкүнүн ажилын экижидер

Улуг-Хем районунун Хендергеде 7 чыл школанын башкыларындан болгаш өске-даа көдээ интеллигенциядан профвэл бөлүк тургустунган бээр элээн каш чылдар эрткен. Ол профбөлүктүн ажилы черле өөндөлөөс болуп, оон мурнунда салган сорулга күсөлдөсүн турар.

Ажилчы чоңар ортузунга кижигүннеринин ажилдар органиарында, ажилчын, албан-хаакчытарын социалистик күш-ажылды камгалаарынын чыгышында айттырыларын профбөлүк шупт кылаан.

Профбөлүктүн органиарынын эртен чытын эш Кудрявцеваны сонгаан. Эш Кудрявцев 7—8 айларын дүргүзүндө кижигүн дадырыын хавырбаан. Оон сөөлүндө кижигүннерден дадыыр хавыргаш, оон ашазын боду ажылгап алган.

Эш Кудрявцеванын сөөлүндө профбөлүктүн органиарынын башкы Лебелеваны сонгаан. Ол база-ла мурнуку даргадан дээрлөсөйүн, профбөлүктүн ажилын сегидер талазы-биле чүнү-даа кылбаан.

Профвэл кижигүннеринин коммунист кижигүннерин, культурамассалыг ажилдарын амга чедир чогуур дөңгөле тургуспаан. Ам база-ла кижигүн дадыры 8—9 айлар ишинде хавырттымаан.

Профвэл бөлүкүнүн ажилын моон сонгаар чогуур негелде чедир эде тургузар талазы-биле ажилды партия эге органиарына болгаш профвэл райкому дарыг хемчег алыр ужурулу.

T. БАЛГАН.

«ШЫН» МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

Тудуг ажилы алаччагарлаашкында

Бо чылдын июньнун 20-де үнгөн № 118 «Шын» солунга парламенттин «Тудуг ажилы алаччагарлаашкында» деп эгели чүүлге Улуг-Хем районун Ийи-Тал сумузунда Жданов аттыг колхозта тудуг ажилынын багай чоруп турарын шүгүмчүлөөн.

СЭКП-нин Улуг-Хем райкому ол чүдүдү хынап көөрге, ында шүгүмчүлөткенин чептестер шуптузу шын болуп илэээн.

Чептестерин узуткаарынын хемчөг алырынга колхоз баштаар черинге дузалары-биле районун көдээ болгаш колхоз тудууну килдизин эргелекчизин ол колхозче чоруткан.

Колхозтарга тудуг ажилын экижидер сорулга-биле колхоз тудууну чоруп турарынын дугайында айттырыны колхозтар даргаларынын болгаш көдээ Советтер даргаларынын хуралынга чугаалашкан деп СЭКП Улуг-Хем райкомунун секретары эш Самба «Шын» солунун редакциязынга дынаткан.

Делегейде болуп турар чоруктарнын допчулалы

УЛУСТАР СЕРЕМЧИЛЕЛИНИ БЕДИДИП, ТАЙБЫН ДЭЭШ ДЕМИСЕЛГЕ КҮЖҮН КӨВУДЕДИП ТУРАР

Барыны талак күрүнелеринин фашисттиг сатынычыларын Берлинге болгаш Герман Демократтыг Республикага үдүгеткен чөңгээлг авантюразынга бүгү делегейни шыва алган киленээшкенин дугайында чаа медээлерин парламга болгаш радио хүн-бүрү дындадып турар. Улус демократиянын чурттагында, Англияда, Барыны Германияда болгаш Францияда—кайда-даа аны-бүрү профессионалыг, үзелдиг, чүдүлгелиг кижилер тайбыннын дайзынаарынын адресинге киленээшкенин болгаш Герман Демократтыг Республиканын ажилчы чоңары-биле эп-сеткил катыштырышыкынын чагыс-аай сеткилин илередип турарлар.

Кем-буруудуг чөңгээлг органиарынын таралып турары хөй-ниитиизин будап мегелеп шыдаваан. Сүлээрин уг-ши кайнаар угланып турарын милдон-милдон кижилер билген, а ол ышкаш берлин болушкунарынын, лисынамчы бөлүктү Мунурун Кореяда чөңгээлг үлгедиглери-биле харылаазын тудуп билгенир. Ол ийи таварылгаларда тайбыннын дайзынаарынын сорулгазы чамгыс—улустар аразынын дүшкүрлүгү байдалын кошкадырынга бүгү-ле күштер-биле моондактары болуп турар.

Улан-Баторга болган митингге мастер Лубсандоржунун чугалааны болза, «Даштын агентилерин Берлинге үлгеткен авантюразы-биле лисынамчыларын Мунурун Кореяда чөңгээлг тайбыннын херезин моондактар дээн сорулгады деп

чүвө бүгү ак-сеткилди кижилерге тодаргай-дыр. Ол бүгү болза, тайбын талалакчыларынын серемчилени бидер ужурулу».

Герман Демократтыг Республиканын ажилчы чоңары боттарынын кадыг бижыны, бодунун демократтыг тургузуунга берлингенни, бодунун казаанга болгаш Германиянын Социалистик Чагыс-аай партиязынга идегелин бүгү делегейни мурунуга бо хүннерде көргүскөннер. Фашисттиг сатынычы дээрбечилерге ажынып киленээшкени олар боттарынын хүлээп ап турар резолюцияларында илередип, чазактын болгаш Германиянын Социалистик Чагыс-аай партиязынын удурткучуларынга бүзүрелин илерткен чагааларын болгаш телеграммаларын чорудуп, сорук кирикти маадырлыг күш-ажылга беленин илередип турарлар.

Берлинге болган болушкунарынын дугайында шын медээлерин тардырып болдурус дугайында ален-ауэржи бөлүктүн орадажышыкыны турза-даа, Барыны Германиянын чоңуну калбак массалары оон өзүлүг утка-шынарын көргөш, дээрбечилерин болгаш оларнын сорук кириктилерин буруу шаап турарлар. Берлинге болган чөңгээлгенин болгаш Кореяда тайбынчыларын лисынамчы бөлүктүн үзүп турарын улуг күрүнелеринин аразында чугаалажышыкынын болдурус, улустар аразынын дүшкүрүлүгү байдалын кошкадырынга моондак болуп сорулга-биле тайбынче халдаашкын деп демократтыг парламга санап турар, «Фрейс афиль» солунун айтып турарын эзугаар алгыра, Барыны Германиянын чоңу фашисттиг чөңгээлгенин чагыс-аай чорук дээш демиселди күштелдиргени-биле харылап турар. Фашисттиг дээрбе-

Чоннун негелде хереглелдерин чөп хандыраар

(Редакцияга чагааларнын допчулалы)

Совет садигнын культуразы дээш демиселге чүткүлдүг, чонун мурнунга бараан болур хүлээлгезин аксеткилдиг боттандырып турар садиг ажилдакчылары бисте хөй, ындыг мергежилдик кадрлар үргүлчү өзүп турар. Эрин районун Нарында «Коммунизмче орук» колхозта магазин эргелекчизи эш Дамчанов ол ажилында ам үш чылын улаштыр мактатырып келгенин эштер К. Өзөй, Б. Сарыг-оол олар бижээш. Чонга ээлдек, бараан саарылгазын болгаш белеткел планнарын үргүлчү аяр күсөлдөп турар шын ында мурнакчылр областын кайында районнарында илеретиптир турар.

Моон-биле кады садиг кооперация ажилында улуг чептестер барын редакцияга кээп турар чагаалар херечилеп турар. Оон кол чылдаганы облпотребсоюзтун баштаар черинин удуртулгазында канцелир-бюрократсыг ажил стили амдыга чедир уламчылавышааны-биле тайлыбырлатынар. Кадрларын шилинр, депшидер, ажилынга мергежидип өвөдир айттыры ында чептест тургустунган.

Тожунун райпозу 1952 чылдын бараан саарылгазын болгаш белеткел планнарын күсөлдөп. Районда бо чылгы байдал оон-даа багай деп чүвө Тоора-Хем суурга болган херекчелеринин ниити хуралы көргүскенин эш Шур-оол бодунун чагаазында илереткен. Райпо баштаар черинин даргалары турган Саралулов, Доронин олар боттары безин 900 килограмм суланы будагалааннар.

Көдээ, харын район төвүндө безин магазинер доктаамал ажилда-вас, чамдык черлерде өрө-самчыгаллар көвүдөп турунда анаа удур боттуг хемчег албай келгенин эш Шур-оол тодаргай бижээш.

Өвүр райпозунун (баштаар черинин даргазы Лаврушкин, садиг килдизинин эргелекчизи Часкал) чептест ажилынын дугайында шүгүмчүлөлдөр «Шын» солунун моон мурнунда номерлеринге база бижиткенин. Чонун чөптүг негелделерин

үнеелес, ылангыя адаандан шүгүмчүлөгө ынак эвес чамдык удурткучуларын бюрократсыг чоруну-биле ол районда садиг кооперациянын ажилында чептестер уламчылавышааны эш Т. Сарыг-оол бижээш. Колхоз суурлары калбарып, араатар көшкүн байдалдан чаа бажынарже массалыг шилчи турар үедө бажынын иштики дериг херекселдерин база-ла эккелбей турар.

Магазинин ажилын кым хүлээп алган болдуру, ону ол кижигүннер харылап чорудар чуруну чамдык черлерде үрөп, садигжынын кадык, оон төрөлдери безин магазин ажилын алгаш садиглаан тургулаар. Манаа Улуг-Хем райпозунун Шагаан-Арыг хоорайда № 1 магазининде байдалды эш Б. Максирин бижээш кижик болур. Мичурин аттыг колхозта майгын эргелекчизи Шара-Бура балыктап чоруп бээр, оон кадык садиглап берген турары шупт чанчыл болган. Ол ышкаш Шалин аттыг колхозта магазин эргелекчизи Шадрина база-ла ак-сеткилдиг ажилда-вөйи турарын эш Максир фактылар-биле тодаргай бижээш.

Хереглелдин бараанарын скилдан үлежи болбас, ону чүгөле магазинер дамчып садиглаар турбулу Сут-Хөл райпозу ниитинин ол чуруну шупт үрөп турар чижектерин эш О. Нима шын шүгүмчүлөп бижээш. Бо чылдын мартта райпозу скилданга элээн хөй аны-бүрү килеңкелер кирген, ол кайы-даа магазинерден муриап суурун чамдык албан-хаакчытарын бажынаарынга көстүп келген болгай, ол бараан көдээ магазинерже шупт үнөмөн. Ол ышкаш бо чылдын майда келген демир оруннар база-ла шакынаар «садиглатынган».

Хөй-ниити чөптөлдө черлеринин ажилы база-ла чугула айттырынын байроозун. Бо талазы-биле Сут-Хөл райпозунун Суг-Аксы суурунун столовазында чурум чок байдалды эш Т. Докур-оол тодаргай бижээш. Оон эргелекчизи Морозов үргүлчү ара-

галаар, а столоваанын ажилдакчылары чөптөлдө келди, культура чок, кылган чеми багай, чогуур «агында ажитыммас. Моңу чүгөле жайпо баштаар чери эвес, СЭКП райкому болгаш райсовет күсөлдөлдөрүн хандыраарын бижикчи чөп алырткен.

Шак ындыг байдал Чөөн-Хемчик райпозунун Чадаана хоорайда столоваларында база бар. Эш Г. Доржунун бо дугайында бижээш болза:

—Хоорайда 2 столовая бар, оларнын кайзын кандыг деп чугаалаар, чүү, кандыг-даа болза, улус-ла чөптөлдөп турар ужурунда «столовая» деп адаар. Ажилдаар шагы доктаамал эвес, чамдыкта ажитымга-ла 30—40 минута болганда катап халдына-даа берилээр. Ол та чүзү чүвө, чөптөлдө кылып ап шыдавааны-ла магат чок.

—Столовааларнын ишти хирлиг, ажилдакчылары чонга ээлдек эвес, санап болгаш хоумдал бижигир дептери чок—деп, эш Н. Доржу уламчылап бижизишаан, райпо баштаар черинин даргазы Березкиннин чөптөлдөп удуртулгазын шынныг шүгүмчүлөөн.

Өвүр районун төвү Хандагайты суур дык калбарган, чурттагыч чону хүн-бүрү немежил өзүп турар. Ындыг чугула төптө райпоуну столовазы кандыг бир өртөөлдө чорумал кижилерге шай чылыдып берилтер черден-даа дора хевирлиг болуп турарын эш К. Күнчүн фактыларга көргүзүп бижээш. Оон эргелекчизи Ногин чүгөле шалын алыр база столовадан халас чөптөлдөп алырдан өске кытыр чөптөлдө чок. Столоваанын Күске база өске-даа ажилдакчылары чөптөлдөп билбес, келгенинге каржи.

Чонун бо бүгү чөптүг негелделерин хандыраар талазы-биле облпотребсоюзтун баштаар чери база райпо даргалары боттуг хемчеглерин дарыг ап чорударын үстүндө фактылар негеп турар.

Иви малды камгы өстүрер

Тожу районун тайга-даскал, калдыр-берт черлеринге ажилдаарынга иви мал конуч улуг рольдуг. Ынчангаш иви малдын баш саны өстүрер, оон анын улгүтүрар талазы-биле бүгү хемчеглерин доктаамал алыры негестинер.

Бо сорулганы «Совет Тыва» колхоз (даргазы эш Базмо, партия эге органиарынын секретары эш Серенчик) багай күсөлдөп турар. Бо чынын колхозтун иви малын каая чылгааларын колхоз баштаар чери шын шиптирлөп шыдаваан. Ивилер арааш өдүр турар алпарган,

чижээ чангыс май айда безин 20 чижээ иви аарып өлгөн.

Иви кадрчыларынын аразында малга кам чок хамааржыр, онааш ажилын ак-сеткилдиг кылбас кижилер бар. Чижээ, Дамдыч, Чамыян дээн ышкаш каларчылар иви-лерин тудуп эдериштербээниден бо чылдын 29 иви кызыраан. Иви мал аарып турда мал эмчизи эш Хойлукпан чогуур хемчеглер албайп турар. Күзүн аннап-линшеп чоруну үедө ийикпе азы бараан, чүк чүдүрдө алган ивилерин чамдык кижилер кончүк кам чок ажылгап, аргызар, тургузар, өлүрер таварылгалар бар.

Ындыг чорукту аңчылар, Мырлаажык, Дола, транспортта ажилдап турар Сүрүң олар кылганнар.

Иви малды эттир, сүткүр кылдыр өстүрери районун колхозтарын улам сайзырадырынга илгитиг болур ужурулу. Бо талазы-биле чогуур хемчеглерин ап, иви малды кам чок аажылаар, багай ажаар чүдүлдери районун көдээ ажил-агыг килдизин, колхозтун баштаар чери шыгын демисежир хүлээлгелиг.

K. МЕРГЕН.

дырыгы кытыр ужурулу деп ол резолюцияда чугаалап турар.

Кидаттын, Польшанын, Чехословакиянын, Румынанын, Венгриянын, Болгариянын, Моол Арат Республиканын бүдүрүлгелеринде болгаш албан черлеринде массалыг митингилер болуп турар, ол митингилерге ажилчы чоңар фашисттиг дээрбечилерин каргап турар болгаш Герман Демократтыг Республиканын ажилчы чоңары-биле боттарынын чагыс эп-сеткил катыжышыкынын илередип турарлар. Серемчилелди дандылар, тайбыннын дайзынаарынын чимченнишкенин эки көөр—ажылчы чоңарнын дайын кыпсыкчыларынын чимченнишкенинге харызы мындыг.

ЯПОНИЯНЫ ДҮРГЕН КАТАП ЧЕПСЕЛГЭЭРИНИН ПЛАНАРЫ

«Аймык чок чорукту бот-боттары хандыжырынын» америк программанын эзугаар шериг болгаш экономиктиг дузаламчынын дугайында чедир болгаш америк чазактарынын аразында санал-онал солушканын дугайында медээни июнь 26-да Токиога парлаан. Ону кандыг негелдөөр эзугаар бээр болгаш ол Японияга кандыг хүлээлгелерин оонап турары премьер-министр Исидога шупт билдирмес болза-даа, ол дузаламчыны хүлээп алырынга япон чазак белен деп ол-ла хүн дораан парламентте ол медээлээн.

Ындыг-даа болза, Исидо Япон хөй-ниитинин бодалын будап шыда-ваан. Оон оюнун национал аймык чок чоруктун начальныг Кимурун чоокта чаа бот-илередишкенин доран-на үрээ, Херек кырында Япониянын шериг министри чуртту кал чепселгезинин эч чаа беш чыл планын шуптузун кичээлгө чогу-биле чүдүрүп каалкан. Кимуруга бүүрөвезин чазак далаш-биле медээлгөн. Оон сандарадыканы курга черини, далайын болгаш шериг агарынын үргүлчү турар күштерин тургузарын көрүп турар «камгалап планы» болза, оон «хууда телевеле-

ли» болуп турар деп ынаарда медээлтиген турган. Чепсектиг күштерин улгатырар ийик бе, азы Вашингтонун мурнунга чаа шериг хүлээлгелерин чазак алыр дивейн турар деп оожургалдыг бүзүрелденин парламенттин чаа чыылдырган сессиязын ажилды турунда бодунун программалыг чугаазынга Исидо июнь 16-да кылырын харамнамаан.

Чүгө ол хонук эртен сөөлүндө доран-на база бот-илередишкенин болган. «Аймык чок чорукту бот-боттарынга хандыжырынын» америк программанын эзугаар Японияга дуза көргүзеринин планынын дугайында медээни парлазынын сөөлүндө токио радиоузун медээлгенин болза, чазак ийи оюну чорудуп турар дээр дугайында хөй-ниитиде херек кырында кандыг-даа чигзиниг артпаан. Оппозициянын айттырыларынга албадаткан даштыкы херектер министри Окадаки «аймык чок чорукту бот-боттарынга хандыжырынын» америк эргеленин шүгүмчүлөлдө дузаламчы алырынга кандыг бир негелденин хүлээп алыры херек апаар чадавас» дем миннир ужурга таварышкан.

АКШ-тын идип үндүрүп турар баштайгы кол негелдеси болза, япон армияны катап тургузарын дүргелдери болгаш шериг үлөтүрүп калбартары болуп турар. «Бүзүрелденин ол хевирин (азы Японияга америк «дузаламчы»—М. М.) японнарга сатыларын халдадыр чадавас деп чүвөгө болгаш оон-даа дүрген темпи-биле чепселениринче оларын алба-дарттарынга идеген турар бис» деп АКШ-тын конгрессинин төлөөлөкчилер палатазынын даштыкы херектер талазы-биле комиссиясында америк генерал Олмстид чоокта чаа ыят чогу-биле медээлгөн. Японияда чаа америк эдин Алдисон америк планнарын чоокта чаа база катап эч-не тодардып сойгалан. «Саналдап турар дузаламчынын дугайында алырын күзөп турар Американын карачангыс шанналы болза, антиком-

мунисттиг камгалаалдын делегей системезинге Япониянын эки-тура-биле киржилгеси болур»—деп ол чугаалаан. Ону анаа дылче оочудураарга, ол болза, АКШ Японияга шериг «дузаламчынын» бергеш оңу бодунун агресци планнарынга ажылдаар деп бодап турар дээни ол-дур.

Япон буржуазиянын антинационалдыг бөлүүндөн ангыда япон улустун хөй кезин америк монополиялар-биле оларнын япон эмэр-жикчилеринин аразында чаа сүлээни шиптирли-биле буруу шаап турарлар.

Дүрген катап чепселгезинин программанын Японияга дөгээр дээн орадажышыкына удурланган митингилер профвэлдеринин чигинге чөвүлелин кыйгырынын эзугаар бүгү чуртта чоруп турар. Парламентте оппозициялыг партиялар чазактын туружун чиди-биле шүгүмчүлөп турарлар. «Асахи» деп буржуаз солунун дүвүрээни-биле бижээш болза: Америк «дузаламчыны» чугаа чокка хүлээп алыры политика, экономика болгаш ниити-даа характер талазы-биле шупт-ла хевертен болушкуну болдураар чадавас, улус чоңу хөмө алган киленээшкенин улуу ол хире-дир».

Тайбын дээш туржуп турар күштер Япониянын хамаарышпас болган аймык чок чорунга удурланган реакцияны чок сүлээниин үезинде бодунун демисежир калбартып болгаш илдеп кидиптир турар.

ХҮЛЭЭЛГЕЗИН ҮРЭЭНИ

Катышкан Нациялар Организациязынын хайгаарал талазы-биле чөвүлелин шиптирлин эзугаар Италиянын колониязы чоран Сомалини 10 чыл хуусаа дүргүзүндө эргелээрин 1950 чылда анаа чөптөлдөөр. Ол хуусаа төнгөн сөөлүндө Сомали хамаарышпас чорукту алыр ужурулу. «Девискеэрге бүрүн бот-эргеледи тургузарын болгаш күрү-ленин, хоойлу үндүрүлгезинин болгаш (Төңчүзү 4-кү армияда).

